

Nahaja vsak četrtek in velja s poštino vred ali v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 32 Din, pol leta 18 Din, četrta leta 8 Din. Izven Jugoslavije 64 Din. Naročnina se pošlje na upravništvo »Slov. Gospodarja« v Mariboru, Koroška cesta št. 5. — List se dopušča do odpovedi. Naročnina se plačuje vnaprej. Tel. Interurban 113.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

17. številka.

Maribor, 28. aprila 1927.

61. letnik.

Nova vlada in parlament.

Ko smo obhajali praznik Gospodovega vstajenja, je v naši državi padla vlada. Uzunovičeva vlada ni umrla v parlamentu, kjer je pravzaprav tisti kraj, v katerem hira in umirajo vlade. Vlada radikalov in Slovenske ljudske stranke je v parlamentu imela jako življenje, ki ga ji opozicijske stranke kljub največjemu naporu niso mogle vzeti. Njena življenska zmožnost in krepkost je rastla od dneva do dneva, od glasovanja do glasovanja.

Konec tej vladi torej ni prišel iz parlamenta. Luč življenja so ji upihile sile izven parlamenta. To je treba odločno obsoditi. Naša država je parlamentarna monarhija. Parlament kot politično zastopstvo vseh državljanov mora pri vsaki vladi imeti odločilno besedo. Saj vlada ni nič drugega nego odbor parlamenta, to je njegove večine, za vodstvo državne uprave. Zato se v nekaterih državah vlada voli v parlamentu. V vsaki državi, ki hoče biti parlamentarna in demokratična, se mora postaviti takšna vlada, katero parlament hoče ali s katero soglašajo. Vlada sme in mora ostati tako dolgo, dokler ima zaupanje parlamenta.

Prejšnja vlada, sestavljena iz radikalov in SLS, je padla na neparlamentarnem način. Tako neparlamentarno postopanje se ne da opravičiti s tem, da je bilo treba ministra notranjih zadev Boža Maksimoviča rešiti obtožbe, ki je ležala pred parlamentom ter bi morala priti v razpravo na velikonočni tork. Obtožba Maksimoviča je bila parlamentarna, o njej mora razpravljati in odločevati parlament in ni pravilno, da se takšna razprava kratkomalo s tem onemogoči, da se parlamentarno zasedanje zaključí. Ministru Maksimoviču je bila s tem storjena slaba usluga, ker se podpira sum, kakor da bi Maksimovič bil kriv ter da beži pred sodbo parlamenta. Maksimovič pa je bil pripravljen stopiti pred parlament ter braniti svoje postopanje kot minister. In če se ne bi bil mogel opravičiti, bi padel on sam, ni pa potrebno, da bi padla cela vlada, ako ne bi bila izjavila svoje skupnosti z Maksimovičem.

Zato je padec vlade iznenadil vlado, iznenadil stranke, ki tvorijo to vlado, iznenadil tudi opozicijo. Nihče tega ni vedel, niti pričakoval, k večjemu so bili o tem podučeni tisti možje, ki so z Veljo Vukičevićem na čelu sestavili novo vlado na velikonočni nedeljo. Iznenadenje je tudi bilo inozemstvo, ki je zamaženo uganilo o vzrokih nenadne vladine spremembe ter nagibalo k tolmačenju, da je naše razmerje do Italije krivo nenadne vladine spremembe. Zato ni čuda, da se je ne samo v naši državi, marveč tudi izven njenih mej začelo bati in šušljati o možnosti vojnih zapletitij med Italijo in našo državo. Odgovore našega parlamenta do 1. avgusta je dala dovolj povoda za taka ugibanja. Hvala Bogu, da so se taka ugibanja izkazala kot nepravilna in strah pred morebitnimi vojnimi zapletitijami kot prazen.

Slovenska ljudska stranka je s padcem prejšnje vlade prenehala biti vladna stranka. Cela Slovenija to občuduje, samo samostalna demokratska stranka s svojima glasiloma »Jutrom« in »Domovino«, se tega raduje. S tem škodoželjnim veseljem dokazuje samostalna demokratska stranka, da se je blagor Slovenije tiče še manj nego lanske sneg. Za blagor Slovenije in slovenskega ljudstva je SLS ona dva meseca, dokler je bila na vladi, storila toliko, kakor nobena druga stranka pred njo. To priznavajo vsi sloji našega naroda in tudi nasprotna stranka, samo »Jutrovi« v svoji zagrizenosti in hudobiji zanikajo in lažejo naprej.

Januš Golec.

Vstajenje v hrvatskem Zagorju.

Banda je igrala vse mogoče komade pozno v noč. Krog godcev se je kar trlo godbe željnih Zagorcev; ženske so smele poslušati le od daleč. Piskanje hrvatskih poskočnic je bilo spremljano od strelcev iz topičev ter pištol.

Nikakor ne smete misliti, da so imeli ti zagorski strelci vsi res prave pištole. Kaj še! Eden je streljal iz ključa, zopet drugi si je pritrtil na les kako drugo večjo cev, tretji je pokal iz prikrajšane lovske puške — takozvanega štuca, še le četrti je bil res posestnik prave pištole, v kateri se je užigal smodnik potom kapselna in po udarcu petelina. To strelno orodje so vsi nabijali s stolčeno opeko, da je bolj počilo. Radi več nego sto let nazadnjaške priprostosti so bile te zagorske pištole tolikanj nevarne za prste ter obraz. Nekaj let je bilo opaziti, da je bil vsak količkaj mlad Zagorec čokljav na rokah in jih ni silila vojaška oblast v kraljevsko suknjo, dokler niso tudi na višjih mestih zaznali, kje, kedaj in kako izgubljajo ti junaki prste. Ako so manjkali pozneje zagorskemu Hrvat kar trije prsti bodisi na katerikoli roki, je moral k vojakom in v takih slučajih vsikdar na tri leta, da je dobil triletno priliko vežbe v streljanju.

Ko so zamigljale zvezde na nebu, je godba odstavila pihala, nekaj časa so muzikali še pili, a poslušalci so se porazlezi s strelci vred po bajtah.

Vse je bilo veselo ter zadovoljno, niti ranjenci niso jokali, le stari gospod plebanuš, ki je zbijal v mislih pridigo za veliko nedeljo popoldne, je klical žveplo ter ogenj na neposlušne gadine ter magarce!

Veselo je zagorskega vstajenja je bilo za moški spol po velikonočnem razhodu na placu končano. Velikonočno jutro je bilo raj blaženosti za Zagorke brez razlike na starost.

Treba namreč poudariti, da je vsak zagorski Hrvat velik prijatelj godbe in ima vsaka župnija svojo bando.

Naša stranka, njeni poslanci in voditelji mirno čakajo razvoja političnih prilik, ki jih je ustvaril prihod nove vlade. To vlado so ustanovili možje, ne pa stranke. Predsednik nove vlade Velja Vukičević je pristaša Ljuba Jovanovičeve skupine v radikalni stranki, ki je brojala okoli 10 poslancev. Njegov politični kompanjon dr. Voja Marinkovič je voditelj nekdanje naprednjaške stranke, ki se sedaj nahaja v okrilju Davidovičeve demokratske stranke. Obstoj in delovanje nove Vukičević-Marinkovičeve vlade je torej odvisno od tega, ali bosta radikalna in demokratska stranka podpirali možje, ki so brez znanja in privolenja svojih strank ustanovili vlado. V radikalni stranki, in sicer med Uzunovičevimi pristaši in tudi med Pašičevci, je še vedno veliko protivnosti proti Vukičevićevi vladi, dočim se je začetna nevolja v Davidovičevi stranki nekoliko pomirila.

Kar se tiče naše stranke, zahtevamo od nove vlade, da ne sme vladati brez parlamenta. Odgovore parlamenta je takšen udarec za parlamentarno načelo, da ga ne more trpeti, kamoli odobriti nobena v resnici ljudska stranka. Prvi korak, ki ga je storila nova vlada, je bil proti parlamentu, katerega je zatvorila zastopnikom ljudstva. Naša zahteva je, da nova vlada to popravi ter da otvori nar. skupščino k izrednemu zasedanju čim prej, gotovo pa pred 1. avgustom.

Naš spor z Italijo se polega.

Naše razmerje do Italije povzroča vladodržcem v državi veliko brige, državljanom pa mnogo skrbi in strahu. Nekateri so grozljami Mussolinija proti naši državi pripisovali tak pomen in takšno moč, da bi mogle dovesti do oboroženega spopada. Zaključenje našega parlamenta, ki je došlo tako iznenada, je pri nekaterih pojačilo in pomnožilo ta strah ter je vsepovsodi dalo povoda za razna ugibanja.

V resnici — in to smemo izjaviti z dostavkom: hvala Bogu — pa stvar ni tako huda. Prilike se niso razvile tako daleč, da bi dobile tako strašno obliko. Za to ne gre hvala Mussoliniju, poglavarju italijanskih fašistov in italijanske države. Ako bi šlo po njegovem, bi se že začel na Balkanu siloviti metez. Italijanski fašizem je skozi in skozi napadalen in osvojevalen tudi na polju zunanje politike. Mussolini sanja o vzpostavitvi nekdanje rimske države, ki je gospodovala v vseh pokrajinah, težejih na obalah Sredozemskega morja. Zdaj iztegne svojo roko proti tej pokrajini, zdaj proti drugi. Osebito je svoje oči obrnil na Bal-

kan, kjer upa na obilno žetev kot sad razdora med posameznimi balkanskimi državami.

Italija je obilno žela tudi od naše države. Gorica, Trst, Istra, Zader, Reka itd., vse to tvori bogato vsebino italijanske žetve. Z raznimi pogodbami z našo državo si je Italija hotela tako žetev na gospodarskem polju zagotoviti tudi v bodočnosti. Ker je ljudstvo v naši državi začelo pomišljati ter ozbilnejše misliti na obrambo svojih življenjskih interesov, je italijanski fašizem proti naši državi nastopil z obkroževalno politiko. Hoče jo osamiti ter na osamljeno pritisniti, da pristane na italijanske zahteve. V svoje kroge je pridobil Albanijo, katero je s tiransko pogodbo popolnoma podvrnil italijanski nadvladi. Italijanska vlada lovi v svoje mreže Bolgarijo, Grško in Rumunijo; z Madžarsko je sklenila prijateljsko pogodbo, da bi to državo pritegnila v svoje politično območje.

Ti diplomatski uspehi so italijanski fašizem ohrabril, da je v postopanju proti naši državi pustil v nemar vse tiste obzirnosti, ki so v diplomatski borbi običajne. Fašistovski časopisje je v svoji hujskajoči gonji zoper našo državo izbruhalo proti nam toliko strupenosti, da je naposled evropska javnost postala pozorna. Evropa je začela obračati svojo pozornost razmeram, ki vladajo v jugoiztočnem delu evropskega ozemlja. Vse, kar v Evropi sodi nepristransko, je v našem sporu z Italijo stopilo na našo stran. Poslednji čas je tudi Anglija začela korigirati (popravljaliti) svoje stališče napram naši državi.

Angleška diplomacija je zadnje leto podpirala Italijo v njenih zunanje-političnih stremeljenjih. Kajpada jo je pri tem predvsem vodil ozir na lastne politične koristi, ne pa kakšna posebna ljubezen do italijanskega fašizma. Visoko angleško zaščitništvo je fašistovski Italiji pripomoglo do marsikaterega političnega in gospodarskega uspeha. Z uspehi je rasel fašistovski pohlep, ki se ne da brzdati.

Tako je tudi Anglija uvidela, da se naši državi od strani Italije dela krivica, in zato je začela resno razmišljati o tem, kako bi fašistovski pohlepnosti nadela uzd. Angleško časopisje, ki je prej skoro brezpogojno bilo na italijanski strani, je počelo Mussoliniju očitati njegovo nespravljalivost ter ga svariti, naj napravi z našo državo sporazum, in sicer potem direktnih pogajanj z našo državo. Ako bi se to ne zgodilo, potem ne bi preostalo drugo, nego da se izpolni naša poslednja zahteva, katero med drugimi tudi brani francosko časopisje, da se namreč naš spor z Italijo radi Albanije predloži Društvu narodov. Rozljanje s fašistovsko sabljo je torej rodilo druge sadove, nego jih je pričakoval poglavar italijanskih črnosrajčnikov.

Zasedanje oblastne skupščine v Mariboru.

Ko se je meseca februarja po prvem zasedanju razšla mariborska oblastna skupščina, ko je pooblastila odbor, da sestavi proračun, je malokdo verjel, da se bodo poslanci zopet tako kmalu sestali, da ta proračun odobrijo. Iz Beograda je bilo še kolikortoliko lahko izsiliti sklicanje oblastnih skupščin, a težje je bilo misliti, da bo dal na razpolago tudi sredstva, s katerimi se bodo oblasti lahko upravljale. Da ni bilo v vladi Slovenske ljudske stranke, pa bi bilo tudi ostalo samo pri začetku, potem bi pa oblastne samouprave čisto sigurno zaspale.

SLS je kljub temu, da je bil proračun, že pred njenim vstopom v vlado sestavljen, z amandamenti v finančnem zakonu dosegla, da je država prepustila oblastnim samoupravam isto moč in oblast, kakor so jo imele bivše av-

strijske dežele, prepustila pa jim je tudi vse dohodke, katere je pobirala na račun deželnih doklad. Mariborska oblastna skupščina ima sedaj isto oblast, kakor bivši deželni zbor v Gradcu, sme sklepati nove deželne zakone, sme nalagati ali lajšati deželne davke, dobila je v last vso bivšo deželno avtonomijo. SLS je samo s par mesečno udeležbo v vladi dosegla za obe slovenski oblasti skoro popolnoma isto avtonomijo ali samoupravo, za katero se je naš narod že toliko let boril. Oblastne samouprave so že pričele delovati, ker jim je s sprejetjem prvega proračuna narodna skupščina dala na razpolago potrebna sredstva.

Prvi dan zasedanja.

Poslanci so se zbrali v Mariboru že v torek, 19. aprila. V sredo, 20. aprila se je zasedanje pričelo, in sicer to pot

Hrvat bi se odrekel rajši na samo Veliko noč pečenemu puranu ter vinski kislici, le muziki ne!

Ako so godbena pihala tako privlačna za muškarce, kaj še le za ženske.

Ko je udarila na katarinski farni cerkvi ura štiri zjutraj, so se oglašili v pritkavanju zvonovi in v tem hipu so bile vse Zagorke kar v srajčah pred bajtami in poslušale že ne toliko ubrano zvonjenje, ampak znale so, da pride za godbo bronca ona na pleh ter boben.

Stolp sv. Katarine ima takoj pod streho hodnik in na tem je svirala banda, da je bilo slišati njene zvoke po celi fari. Eden komad zvonovi, družega banda in tako je šlo do šeste ure zjutraj. Celi dve uri si videl po celem Zagorju pred bajtami ter hišicami vse belo žensk, ki so kot pribite poslušale muziko in ti dve uri sta jim bili prava velikonočna nedelja, o kateri so potem sanjale in si pripovedovale celo leto, dokler se ni zopet povrnila.

Katarinski g. plebanuš je služil ob 7. uri zjutraj na velikonočno nedeljo peto sv. mašo brez pridige. Popoldne ob 3. uri so bile večernice s pridigo. Zagorci so se udeležili obeh pobožnosti polnoštevilno, akoravno jim ni svirala več banda in tudi pištole niso kalile miru cerkvene svečanosti. Pri Vstajenju so streljali katarinski fantini, na Veliko noč popoldne s prižnice pa g. pleban. Do velikonočnih večernic je stari gospod že natanko pozvedel za imena vseh ranjencev in koliko prstov je odneslo temu ali onemu. G. pridigar je bil močne ter visoke postave, a tudi njegov glas je bil kot strel iz topa. Ni štedil z izrazi, ampak so deževali na takrat že skesane zagorske strelce hudourniki — gadin, magarcev, lopovov itd., ki oskrunjuje slovesnost Vstajenja s krvjo!

Plebanove srdite besede so pač držale le do druge velike sobote, ko se je zopet streljalo, frčali človeški prsti po katarinskem placu, kričale ženske, rohneli plebanuš; a zagorski strelci pa so govorili glasno: »Zato je pa pop (duhovnik), da se srdi!«

Bogzna koliko let so pozdravljali Katarinčani vstalega Zveličarja na ravnokar opisani način, pa se je obrnila ta krvava proslava naenkrat na drugo — dostojno ter ne več s krvjo oštrofotano plat.

Stari g. pleban se je že tako nagnil k majki zemlji, da ni mogel več vršiti vseh napornih dušebrižnih poslov. Prosil je za duhovniško pomoč in poslali so mu mladega kaplana, ki je še danes znan po katarinski fari pod imenom — gospodin Marko. Bil je že v mladosti prijazen dušni pastir, pobožen, dober pridigar in si je prav kmalu osvojil ter zasigural srca vseh župljanov. S katarinske prižnice niso več frčale med vernike gadine ter magarci, ampak — preljudi ter predragi mi zagorski narod. Toraj ljubili so Katarinčani svojega gospodina Marka, so mu bili udani, ga spoštovali ter tudi poslušali vsak njegov še tako malenkosten opomin. Besede g. Marka so prišle od srca in segale do zagorskih seljaških src.

Oglasila se je zopet velika sobota in cela fara je plavala v veselju, ker bo vodil Vstajenje ljubeznivi ter priljubljeni gospodin Marko in ne več zadrezasti stari pleban, ki je bil že tako slab, da niti v cerkev ni več mogel.

Si pač lahko predstavljate, da so tudi zagorski strelci bili za Vstajenje vsi pripravljeni s pištolami in uverjeni, da za ta svoj strelni posel ne bodo na Veliko noč popoldne raz svetega mesta: gadine, magarci ter lopovi, ampak mili in preljudi seljaški dečki!

Nebo je stalo pripravljeno pred glavnimi vrati katarinske cerkve, nebonoše z visoko podvihanimi hlačami, plac nabito poln praznično oblečenih vernikov, izpred božjega groba se je oglasil sladko doneči glas g. Marka: Kralj nebesni Zazvončkali so zvončki, školnik in pevec so nadaljevali velikonočno pesem, monštranca je že bila pod nebo, pred nebo pa ne zagorskega Vstajenja in Velike noči — bande. Izpod neba je dal g. Marko nekako znamenje in iz cerkve je prikoralala polnoštevilna katarinska banda v uniformah, brez instrumentov, še muštačasti Štefek ni nosil pred seboj bobna. Banda brez go-